

TALÁR VAGY DÍSZMAGYAR?

Adalékok a bírói uniformis történetéhez

Bódiné dr. Beliznai Kinga

„A ruha: az igazságszolgáltatás külső alakja, az államok egyéni sajátosságához simul s az igazság szabómestere olvashat a ruháról: mi lakik abban, akit takar, minő az állam aki varratja, művelt-e, szabad-e, nemzeti jellegű, demokratikus-e.” – írta dr. Mandel Zoltán ügyvéd 1912-ben.¹

A bírói talár megjelenése Magyarországon

Az 1912:54. tc.² 104. §-a felhatalmazta az igazságügy-minisztert, hogy „a bíróságnál meghatározott öltöny viselését rendelettel megállapítsa”. A bírók korábban nem viseltek egységes hivatali öltözetet Magyarországon. Bíráink 1849 előtt nemzeti öltözetben ültek széket, a rendi korszakban a megyei törvényszéken mindössze nemesi kardjukat kötötték fel, amely sokkal inkább a nemesség jelvényeként jelent meg, és nem ítélkezési szimbólumként.

A törvény indoklása szerint: „Megfelelő bírói öltöny behozatala iránt többször merült fel óhajlás. Bizonyos az, hogy sem az igazságszolgáltatás méltóságának, sem a bíróság tekintélyének nem válik előnyére, ha a bíróság vagy ügyészség tagjai rikító színű, vagy egyébként feltűnő ruhában teljesítik a közönség előtt hivatásukat, azért lehetővé teszi a javaslat a bírói öltönynek rendeleti úton szabályozását. Sem egyenruhára, sem a külföldi bíróságoknál elfogadott talárra nem gondol itt a javaslat, hanem oly öltönyt tart szem előtt, amely a bíróságok magyar jellege és működésüknek komolysága mellett a kényelmi szempontoknak is megfelel.”³

1869 és 1912 között számtalan lelkes és kevésbé lelkes vélemény kapott hangot a bírói egyenruhát illetően a napi sajtóban, a jogi szaklapokban, a jogászok és jogtudósok körében. A bírói öltözet egységesítésének hívei a bírói tekintély szimbólumaként hirdették az uniformis bevezetését, és számosan voltak azok is, akik szerint a bírói állással együtt járó tekintély fenntartása és megőrzése a bíró egyéni tulajdonságaitól, képzettségétől, tudásától és igazságérzetétől, nem pedig egyenruhájától függ.

1869 nyarán az újjászervezett Kúria Semmitőszékének alakuló tanácskozmányán részt vevőket komolyan foglalkoztatta a nyilvános üléseken viselendő öltözet kérdése. A bírák végül egyetértettek abban, hogy a nyilvános üléseken „magyar felső öltönyben és karddal tartoznak megjelenni”.

A bírói és az ügyvédi egyenruha kérdése „tíz évi átlagos időközökben” felbukkan az újságokban, „innen is, onnan is hozzászólnak, jobbról-balra megvitatják, hogy azután

¹ Dr. MANDEL Zoltán: Jegyzetek a francia igazságszolgáltatás köréből. Ünnepegyesség, nyilvánosság, egyenlőség a törvény előtt, *Jogtudományi Közöny*, 1912. június 21., 47. évf., 25. szám, 219. o.

² A polgári perrendtartásról szóló 1911:1. tc. életbeléptetéséről szóló törvény

³ *Képviselőházi irományok*, 1910. XI. kötet, 280-347., XXXI-XXXVII. szám, Irományszámok 1910-330, 325. o.

elaludjon – a legközelebbi feltámadásig”. Az elsők közt értekezett bírók és ügyvédek uniformisáról egy ügyvédgyűlésen Győry Elek ügyvéd, aki „a jogot védő és jogot szolgáltató férfiak egyenruhájául” a nemzeti ruhát javasolta. A terv azonban terv maradt, többek között azért, mert a bírók és az ügyvédek között is szép számmal akadtak „kövér és jól táplált bácsik, akik terjedelmes pocakjukat nem igen akarták beszorítani a szűk és fiatalembernek való magyarruhába. A szűk nadrág, csizma, atilla vagy zeke nem való koros, beteg embernek, azonkívül mindig egy órai toilettet kellene tárgyalás előtt és után csinálni [...] Nem is szólva a nyári nagy melegekről, amikor valóságos kín a magyaros ruha viselése.”⁴

1885 elején az *Ügyvédek Lapja* éles kritikával írt e kérdésről: Az egyenruha, mint megkülönböztető jelvény alkalmazását célszerűnek tartották a pénzügyi és vámőrségnél, a postánál és a távirdánál, a vasutaknál és a csendőrségnél, ahol a szolgálatot teljesítők nap mint nap „nagy emberforgalommal keverednek össze s a szolgálat hivatalos épületen kívül is kiterjed [...] De e szempontok a bíróságok tagjaira épen nem alkalmazhatók. Az emberforgalom ez épületekben soha sem akkora, hogy a felek nem találhatnák meg a bírót, a kit keresnek.”

Ugyanakkor a bírósági tárgyalások komolyságának és ünnepélyességének megőrzése érdekében elengedhetetlen, hogy a bírák (és a vád és a védelem képviselői) „a szabad polgári öltözködés formáival ne éljenek vissza a jó ízlés rovására. Bizonyynyal fonák, bizzar látvány, ha a t. törvényszék tagjai: ügyész, jegyző, ügyvéd mindenféle színű, minőségű szedett-vedett ruhákban, mint megannyi tarka genre-alakok jelennek meg. Itt lakk-czipő, ott sarkantyús csizma, szürke kabát, zsinóros bekecs, koczkás paletot és bakafántos nadrág, piros nyakkendő ne tegyék ilyenkor a bíróság fórumát vegyes társasághoz, etnográfiai gyűjteményhez hasonlóvá.”⁵

Dr. Páyer Imre budapesti ügyvéd így vélekedett a talárviselésről: „[...] legkevesebb, a mit megkívánhatunk, az, hogy a nyilvánosan tartott tárgyalásokon az igazságszolgáltatás tényezői fekete ruhában jelenjenek meg. Ezt parancsolja a jó ízlés és a hely szentsége és komolysága. [...] ideálom a nemzeti öltözet, mert ünnepélyesebb ruhát nem ismerek. Csak a mennyiben a nemzeti öltözetnek kivitele nehézséggel járna, első sorba helyezem a talárt, másod sorba a szalon-öltözetet. Főelvem [...], hogy a bírói, ügyvédi és ügyészi kar teljesen egyforma öltözetet használjon, legfeljebb oly kismérvű eltérés legyen az öltözékekben, a mely a különböző karokhoz való tartozást jelzi.

A talár előnye, hogy a legdíszesebb ruhadarabok egyike. Papos jelleget kölcsönöz. Eltakarja a test egyenetlenségeit, fogyatkozásait, az ízléstelen és szerény öltözetet. Könnyen kezelhető, olcsó és sokáig eltart. Igen alkalmas a rangkülönbség feltüntetésére, nincs alávetve a divat szeszélyének. Az alsó fokozatokon lehetne fekete, a curiai bírónál bíbor.”⁶

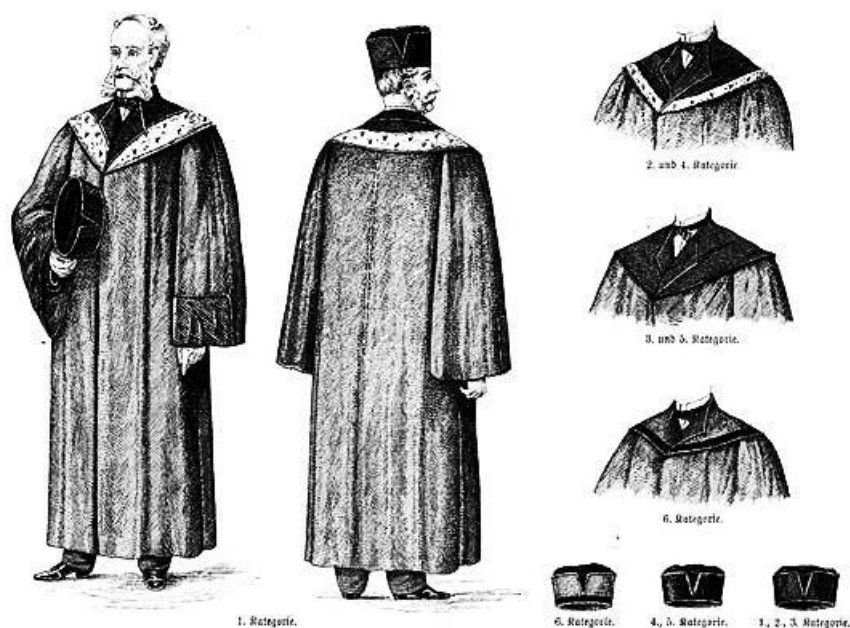
Ausztriában az 1897. augusztus 9-én kibocsátott igazságügyi miniszteri rendelet (Verordnung RGBI. Nr. 187/1897) tette kötelezővé a hivatali öltözet viselését. Eszerint 1898. január 1-jétől minden bírónak és ügyésznek, valamint laikus szakszabírói ülnöknek a bírósági tárgyalásokon és az eskütétel (kivéve a tanúk és a szakértők eskütétele) alkalmával a fekete talárból és baretből álló hivatali öltözetet kellett viselnie. A „dúsan redőzött” és elöl begombolható, bokáig érő talárt könnyű gyapjuszövetből készítették. A nyakkivágást ibolyaszínű bársonyból varrták, a talár ujját fekete-ibolyaszínű selyemcsíkok díszítették. Az öltözetet fekete, fényes selyemből varrt, csokoralakú

⁴ (d.): Ügyvédi és bírói uniformis, *Pesti Hírlap*, 1912. augusztus 7., 34. évf., 186. szám, 6. o.

⁵ Biráink egyenruhában, *Ügyvédek Lapja*, 1885. február 21., 2. évf., 48. szám, 1-2. o.

⁶ Dr. PÁYER Imre: Külsőségek a jogszolgáltatásban, *Jogtudományi Közöny*, 1895. május 3., 30. évf., 18. szám, 142-143. o.

nyakkendő és fehér ing egészítette ki. A rendelet pontosan meghatározta, hogy hány darab, mekkora és milyen gombok kerüljenek a talárra, és hogy hol helyezkedjen el az öltözék zsebe. A baretet ítélethirdetéskor és eskütételnél kellett viselni. A talár nyakán és a baretten hatféle rangjelzést alkalmaztak. A Legfőbb Ítélszék, az Oberster Gerichtshof elnökének talárját például még egy 12 cm széles, hermelinből készült gallér is díszítette, barettyére pedig ibolyaszínű bársonysáv került, a másodelnök öltözete pedig mindössze annyiban különbözött ettől, hogy az ő hivatali köpenyére 6 cm széles hermelingallért varrtak. Az ügyészek rangbeli megkülönböztetésére három kategóriát alkalmaztak. A Generalprocurator tagjainak talárjáról hiányzott a hermelingallér, az öltözet egyebekben úgy nézett ki, mint az Oberster Gerichtshof elnökének talárja.⁷

Bírói talár Ausztriában

„Eljött tehát Magyarország határszélére a talár. Most már nálunk is mind többet fognak foglalkozni e kérdéssel.” – adta hírül a *Jogtudományi Közlöny* 1898 januárjában, és valóban, néhány hónappal később neves jogászaink között hosszas vita bontakozott ki arról, hogy milyen legyen a magyar igazságszolgáltató személyzet hivatali öltözete (talár vagy díszmagyar), és hogy ezt csak a bírának, vagy pedig az ügyészeknek és az ügyvédeknek is hordaniuk kell-e. A Mikszáth Kálmán által szerkesztett *Országos Hírlap* hasábjain 1898 júliusában több neves jogtudós fejtette ki véleményét.

Zsitvay Leó a budapesti kir. büntetőtörvényszék elnökének érvelése szerint: „Óvakodjunk a tulzástól, mely a magyar bírót mint magyar embert mind délczegnek, lóra temettnék, daliásnak tekinti és reáveti a tetőtől-talpig, feszes ruhát csillogó sujtással. [...] gondoljunk a modern magyar emberre, aki nap-nap mellett dolgozik és fárad, aki a súlyos munka terhe alatt nagynehezen egyenesedik ki türhető délczeg alakká; és gondoljunk arra is, hogy vannak jó bíránk, kik testi fogyatkozásaik miatt alig lesznek képesek valamiféle 'diszruhát' tetszetős külső megjelenéssel viselni. Hátha a bírói ruha szabása révén a

⁷ Ausztriában az ügyvédek, ügyvédjelöltek és védők kötelező hivatali öltözkéd - fekete talár és baret - az igazságügy-miniszter 1904. június 17-i rendelete szabályozta (Verordnung RGBI. Nr. 59/1904).

törvényszéki elnökökből régimódu huszárezredesek lesznek, akik vetélkedve majd csak a daliás termet után küldik a verbungost.”⁸

Hammersberg Jenő kir. főügyész nem tartotta szükségesnek és ésszerűnek a különleges hivatali öltözet bevezetését: „Bíróságainknak eddig is megvolt s megvan a kellő tekintélyük s nem hiszem, hogy a talár, vagy bármiféle különleges öltözet akár ezt a tekintélyt, akár a bíránk ítélkezésébe helyezett közbizalmat emelni képes lenne. A bíró tekintélyének forrását ne a ruházatában, ne külsőségeiben, hanem erkölcsi és szellemi tulajdonságaiban, kötelességeinek lelkiismeretes teljesítésében, viseletének komolyságában, ítéleteinek helyességében keressük.”⁹

Márkus Dezső kir. törvényszéki bíró véleménye szerint „Mivel drágasága okából nem lehet kötelezővé tenni a kifogásolhatatlan szalon-öltönyt, melyet legmegfelelőbbnek és egyszerűsége folytán legelegánsabbnak tartok minden nyilvános működésre, a javasolt két bírói egyenruha közül a talárt választanám, mert ezt célszerűbbnek tartom a következő okokból: A talár olcsó, kényelmes, egyenlősít, elfödi a testi hibákat, amellet komoly és méltóságteljes külsőt biztosít a tárgyalásnak – tudjuk, hogy minden egyenruha imponál. A magyar nemzeti köntös nem célszerű, mert: drága; szűk nadrág, csizma, kard, nem épen kényelmes viselet mindennapra s mivel nem lehet oly kényelmesen a hivatalban felöltöni és levetni, mint a talárt, naphosszat ebben a köntösben kellene járni; lehetővé teszi a diszes, diszesebb, legdiszesebb s az egyszerű, egyszerűbb és legegyszerűbb kivitel, ékes és nem ékes kardokkal, ami a külsőségek után ítélő tömeggel szemben sok [...] inkonvenienncziára szolgálhatna okul; végül kiemeli a testi hibákat, nem is szólva arról, hogy nem minden, bár ép és egészséges férfiun fest jól a magyar köntös összes járulékaival. Ami pedig a nemzeti jelleget illeti: ne abba helyezzük büszkeségünket, hogy a köntössel adjuk, vagy óvjuk meg nemzeti jellegünket! Az angolok, francziák, belgák, olaszok, németek ugyancsak törődnek nemzeti jellegükkel – mégis mindannyian a talárt fogadták el bírálók számára.”¹⁰

1908-ban Somlyódy István szegedi járásbíró felkérésére Kabók Imre¹¹ segédlevéltáros készített két talártervet. Az egyik elképzelés: „Atilla és fölötte viselhető gallér, amely hasonló a papi-talár-gallérhoz”, amelyet egy kapocs erősít a nyakhoz. „Az atillát különben külön is lehet használni díszruhához.” A ruha magyar jellegét a zsinórdíszítés és a gombkötés adta. A gallért különböző hosszúságúra tervezték, karig, félkarig vagy könyökig érő, oldalnyílással, „mint a mentén szokás, kiegészítve gombkötő munkával és megfelelő zsinórdísszel. A díszítés lehet bogárhátú zsinórzatú, valamint sujtásos is.” Az öltözék színe fekete, „könnyű és kényelmes, fekete alapon, ripsz és habos-selyem”. A bírói fokozatok megkülönböztetésére az atilla ujján és oldalnyílásán „az elsőnél hármaskarikás dísz lesz lánczaheggyel, a másodiknál ugyanez két, a harmadiknál pedig három karikával”. A másik terv sokkal kényelmesebb, gallér nélkül is viselhető, térdig érő bő Zrínyi-mente volt. A ruhát egyszerű szabású, fekete bársonyfőveg egészítette volna ki, amelyet a bírónak csak ítélethozatalkor kellett volna a fejére tennie.¹²

⁸ Talárt a bírálknak, *Országos Hírlap*, 1898. július 10., 2. évf. 189. szám, 4. o.
<http://epa.oszk.hu/00200/00242/00231/pdf/00231.pdf> [2014. december 5.]

⁹ Uo.

¹⁰ Uo. 7. o.

¹¹ Kabók Imre a magyar zsinórdíszítés és gombkötő munka szakértője volt. KABÓK Imre: Magyar zsinórdíszítés (kézirat), 1898.; GYÖRGYI Kálmán: Kabók Imre: Magyar zsinórdíszítés, *Magyar Iparművészet*, 1899., 2. évf., 4. szám, 161-164. o.

¹² Magyar bírói talár, *Pesti Hírlap*, 1908. április 16., 30. évf., 93. szám, 16-17. o.

A talár bevezetését lelkesen szorgalmazó Somlyódy István 1912 szeptemberében a bírói tekintélyről érkezett a *Pesti Hírlap* hasábjain. A bírói uniformisról ekkor úgy vélekedett, hogy a bírók a talárt „nem kívánták”, mert „tapasztalatból tudjuk, hogy a magyar ember az egyenruhát nem szereti. Sőt idegenkedik attól, minden egyenruhásban idegent, parancsolót, elnyomót sejt és lát.” Ám utalt arra is, hogy a bírói kar nem utasította el teljes mértékben a talár bevezetésének „ébredező reformtörekvését”. Véleménye szerint a talárnak olyannak kell lennie, amely „népünk érzés és gondolatvilágába mintegy önként beilleszkedjék, szóval ha már nem magyar ruha lesz is, de legalább magyaros legyen [...]”. A bírák legmegfelelőbb öltözkének kiválasztására azt javasolta, hogy az Igazságügyminisztérium hirdessen „az amugy sem nagy elfoglaltságu magyar művészek számára nyilvános pályázatot s örömmel fogja látni, hogy milyen találékony a magyar elme és milyen művészi dolgot tud produkálni.”¹³

Az 1912:54. tc.-ben foglalt felhatalmazással élve az Igazságügyminisztérium 1912 szeptemberében pályázatot hirdetett a bírói talár és főveg tervrajzaira. A pályázat intézésére az Országos Magyar Iparművészeti Társulatot kérték fel, a pályamunkákat bíráló bizottságban a Társulat által delegált tagok mellett az igazságügy-miniszter által kijelölt két tag is helyet kapott.

A pályázati kiírás megfelelt az új polgári perrendtartás és az azzal kapcsolatos szervezeti változások életbeléptetésével szükségessé váló új ügyviteli szabályokban foglaltaknak. Az igazságügyi szolgáltatási rendtartás tervezete szerint a bírói egyenruha nélkülözne minden felesleges díszet. A fekete színű szövetből készült és valamennyi szintű bíróságnál egyforma talárt a bírónak (és a jegyzőknek és joggyakornokoknak is) csak a nyilvános tárgyalásokon kell viselnie. A különböző szintű bíróságokon eljáró bírák öltözkét csak a díszként alkalmazott Szent István-i korona különböztetné meg egymástól: „a zománcozott művű korona” a járásbíróságnál, a törvényszéknél, az ítéltóablán és a Kúrián „más-más színű pajzsalaku alapon nyugodnék”. A jegyzői talárra nem kerül korona. A tárgyalóteremben az egyenruhát kiegészítő főveget csak ítélethirdetéskor kellett volna a bírónak viselnie.

A talár beszerzésével kapcsolatban a tervezet általános indoklása úgy fogalmazott, hogy „ajánlatos lesz az egyöntetűség szempontjából azt egy vállalkozóval készíttetni s árát szerződésileg megállapítani. A költségeket mindenki maga viselné s ahhoz az állam csak annyiban járulna hozzá, hogy minden újonnan kinevezett alkalmazottjának, aki talárviselésre kötelezve van, épp úgy mint a katonaságnál az első tiszti kinevezés alkalmával, egy összegben az első beszerzés megkönnyítésére bizonyos átalányösszeget folyósítana.” A talár megújításának, javításának és átalakításának költsége viszont mindenkor az illető alkalmazottat terhelne.¹⁴

A pályázat kiírás szerint: „Kíváncsít a bírói (ügyészi, jegyzői) talárnak és fővegnek kisméretű színes tervrajza, a bírói jelvénynek természetes nagyságú rajza és a bírói talárral és főveggel szabásban megegyező, de ettől könnyen megkülönböztethető ügyvédi talárnak és fővegnek kisméretű rajza. A pályázó vegye figyelembe, hogy a magyar bírói viselet nem lehet szolgai utánczása valami idegen állam bírói viseletének és hogy feltétlenül megkíváncsít annak rendeltetéséhez méltó komolysága és eredeti jellege, végül, hogy a talárnak a polgári öltözetet egészen be kell borítania. Bírói jelvényként legmegfelelőbb Szent István koronája, mint a magyar bírói hatalomnak forrása.”¹⁵

¹³ SOMLYÓDY István: A bírói tekintélyről, *Pesti Hírlap*, 1912. szeptember 13., 34. évf., 217. szám, 21. o.

¹⁴ Igazságügyi szolgáltatási rendtartás, *Jogtudományi Közlöny*, 1912. augusztus 9., 47. évf., 32. szám, 277. o.

¹⁵ A részletes pályázati kiírás, „Pályázat bírói öltöny (talár) és főveg tervrajzaira” megjelent a *Magyar Iparművészet* című folyóiratban, 1912. 15. évf., 6. szám, 236. o.

A pályázatot 1913. január 25-én bírálta el a bíráló bizottság, amelynek elnöke Alpár Ignác a Magyar Iparművészeti Társulat alelnöke, tagjai pedig az igazságügy-miniszter által delegált dr. Rickl Gyula miniszteri tanácsos és dr. Marschalko János ítélőtáblai bíró, valamint a Magyar Iparművészeti Társulat által delegált K. Lippich Elek miniszteri tanácsos és Kéméndy Jenő festőművész voltak.

A pályázatra 44 pályamű érkezett. Az 1.200 koronás I. díjat Honti Nándor festő, litográfus és grafikusnak, az 500 koronás II. díjat Jeney Jenő festőművésznek, a 300 koronás III. díjat pedig Böhm János bélyegtervezőnek ítélték oda. A bíráló bizottság 250-250 koronás díj ellenében megvásárlásra ajánlotta a „Péntek” és „Talár” jelű pályaműveket is. A nyertes pályaműveket a bizottság azzal a javaslattal terjesztette az igazságügy-miniszter elé, hogy a végleges döntés előtt készíttesse el a tervezett talárokat a Magyar Királyi Operaház szabóműhelyében, és csak ezután döntsön arról, hogy mely pályázó talárja lesz a bírák, ügyészek, jegyzők és ügyvédek hivatali öltözéke.¹⁶ A pályaműveket 1913. január végén az Iparművészeti Múzeum földszinti helyiségeiben kiállították.

Honti Nándor talárterve

Az első helyezett Honti Nándor terve szerint: „A talár anyaga fekete lüszter, a gallér és füveg fekete moiré. Az elnököt, bírót és ügyészt a nyakba akasztott Szent István-korona jelvény különbözteti meg a láncz, illetve az arany paszománt különbözősége szerint. A jegyző a jelvényt láncz nélkül, a szíve fölé tűzve viseli. Az ügyvédnek nincs jelvénye. A talárok szabása egyenlő; a felsőbirósági elnöké belül vörös, az alsőbirósági elnöké belül kék, a többi tiszta fekete.”¹⁷

Bár a pályamunkák 1913-ban elkészültek, és 1914-től igazságügy-miniszteri rendelet kötelezte nemcsak a bírókat, hanem az ügyészeket, a jegyzőket és az ügyvédek is a talár

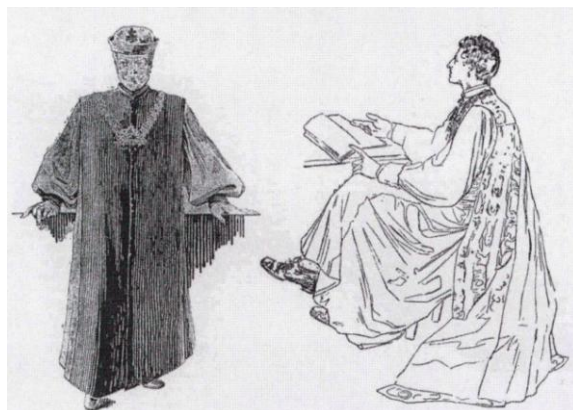
¹⁶ Pályázatok, *Magyar Iparművészet* (szerk. GYÖRGYI Kálmán), 1913., 16. évf. 2. szám, 65-66. o.

¹⁷ A bírói talár, *Vasárnapi Ujság*, 1913. február 9., 60. évf., 6. szám, 115. o.

és az ahhoz tartozó főveg viselésére, a talár bevezetésére akkor nem került sor, „jött a háború és ennek nyomorusága nem engedte, hogy bíráink talárba öltözzenek”.

Jeney Jenő talárterve

Böhm János talárterve

Ruhmann Emil kir. törvényszéki bíró, kúriai tanácsjegyző 1927-ben, a *Budapesti Hírlap*ban írt a bírói talárról. Az ünnepélyes bírói öltöny véleménye szerint nem csak megkülönbözteti és kiemeli a bírót a felek és a tárgyalóterem hallgatói közül, hanem a bírót is figyelmezteti arra, hogy „működésében felül kell emelkednie az átlagemberen, mert mindennemű politikai meggyőződéséből, társadalmi felfogásából és világnézetéből fakadó elfogultságán győznie kell, [...] szubjektív énjét kell leküzdenie. A bírói talárt tekintse tehát oltalmául szubjektív hajlandóságaiával szemben.”¹⁸

1928. május 10-én az igazságügyi tárca 1928/1929. évi költségvetésének részletes vitája szerepelt a képviselőház napirendjén. Váry Albert koronaügyész-helyettes hozzászólásában a bírói öltözékre is kitért. A talár helyett a sötét, ünnepi ruha viselését szorgalmazta. Utalt azonban arra, hogy a bírói öltözék kérdésénél jóval sürgetőbb a megfelelő bírói, illetve tárgyaló helyiségekről, valamint a bírósági altisztek hivatali ruházatáról való gondoskodás. „Amint egy bíróságra bemegyünk, először is ott találunk egy altisztet, aki szerény, sokszor rongyos polgári ruhában, piszkosan fogadja a feleket [...] Felhívom az igen t. igazságügyminister úr [Pesthy Pál] figyelmét erre a körülményre, mert nagyon nagy súlyt helyezek arra, hogy a törvényszéki és általában bírósági altiszteket megfelelő egyenruhába öltöztessék, hogy amikor bejön az a fél, rögtön lássa, hogy itt áll az ajtó előtt az igazságszolgáltatás egy közege [...]” Szólt arról is, hogy a probléma megoldását erőteljesen megnehezíti az, hogy megszűnt a bírósági alkalmazottak ruházati illetménye.¹⁹

1938. április 7-én az igazságügyi szervezet körébe tartozó rendelkezésekről szóló törvényjavaslatot tárgyalta a képviselőház. A bírói egyenruha viselése kapcsán Mikecz Ödön igazságügy-miniszter elmondta, hogy egyfelől anyagi és államháztartási okok, másfelől pedig bizonyos bíróságoknál az a környezet, amelyben a bírósági tárgyalások lezajlanak, „nem tökéletesen alkalmas annak a bírói méltóságnak kifejezésére, amelyet egyébként kifejeznie kellene, magyarázzák, hogy az egyenruha nem bevezethető. Az igazságügyminisztérium fontolóra veszi azonban [...], hogy [...] a magasabb társas bíróságoknál bevezethető legyen a bírói talárnak tárgyalások alatt való viselése.”²⁰

¹⁸ RUHMANN Emil: A bírói talár, *Budapesti Hírlap*, 1927. május 29., 47. évf., 121. szám, 5. o.

¹⁹ *Képviselőházi napló*, 1927. XII. kötet (1928. május 2. – 1928. május 16.), Ülésnapok 1927-1928, 288. o.

²⁰ *Felsőházi napló*, 1935. III. kötet (1937. október 26. – 1938. augusztus 18.), Ülésnapok 1935-1938, 127. o.

A két világháború közötti Magyarországon sötét öltönyt és nyakkendő viselt a bíró hétköznapi viseletként, a nagyobb nyilvánossággal járó ügyekben ennél ünnepélyesebben kellett öltöznie. Az 1950-es évek elejére szertefoszlott „a kötelező elegancia”, az állásukban megmaradt (meghagyott) bírák, illetve az új, egyéves „bírói akadémiát” végzett népi káderek igyekeztek megfelelni a kor kihívásainak.

Az öltözködés szempontjából új helyzetet teremtett a női bírók megjelenése. A tárgyalótermekben elvárt elegancia az ő esetükben a mindenkor divat függvényében alakult. „Az első nagyobb sokkot” a miniszoknya megjelenése idézte elő a hatvanas évek végén. A nyolcvanas évek második felének megfogalmazása szerint a bírónak „pozíciójához méltó módon” kellett felöltöznie, azaz „a bírónő ne miniszoknyában vagy sortban, a férfi pedig ne rövid ujjú ingben, nyakkendő nélkül” ítélkezzen.²¹

1990 tavaszán a magyar alkotmánybírák sötétkék talárban jelentek meg a nyilvánosság előtt. Alig egy évvel később a Legfelsőbb Bíróság bírái fekete talárt öltöttek magukra.²² A bírói hivatali öltözködés általános bevezetéséről és viseléséről 1999-ben rendelkezett az Országos Igazságszolgáltatási Tanács szabályzata. A talár mai is „a bírói méltóság kifejezője, amely növeli a bíróságok tekintélyét. Ezt kell megjelenítenie az eljárási cselekményen részt vevő ülnök, jegyzőkönyvvezető, valamint az eljárási cselekményt végző bírósági titkár ruházatának is.” – szól az Országos Bírósági Hivatal elnökének 9/2012. (V. 8.) OBH utasítása.

A tanulmány teljes terjedelmében a Szokásjog és jogszokás I-II. (szerk. NAGY Janka Teodóra) című kötetben olvasható [Jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi tanulmányok, Jogi Kultúrtörténeti, Jogi Néprajzi Kiskönyvtár 2. (sorozatszerk. NAGY Janka Teodóra), Szekszárd, 2016. Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar, 75–92. o.]

²¹ KENGYEL Miklós: Talárban és talár nélkül. Öltözködési kultúra a bírósági tárgyalóteremben, *Bírák Lapja*, 1993., 3. évf., 3-4. szám, 4. o.

²² Uo. 3. o.